

INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA
Centar za ekonomska istraživanja

**BALKAN
I
EU**

BEOGRAD, 2011

Uređivački odbor:

Veselin Vukotić, predsednik uređivačkog odbora

Slobodan Maksimović

Vladimir Goati

Danilo Šuković

Veljko Radovanović

Izdaje:

Centar za ekonomska istraživanja Instituta društvenih nauka

Za izdavača:

Danilo Šuković

Izdavanje ove knjige finansijski su pomogli:

Ministastvo prosvete i nauke

Agrobanka a.d. Beograd

Štampa:

Kuća štampe plus, Zemun
stampanje.com

Tiraž:

500

ISBN: 978-86-7093-137-4

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

341.217.02(4-672EU:497.11)(082)
339.923:061.1EU(497)(082)

BALKAN i EU / [uređivački odbor Veselin Vukotić ... et al.]. - Beograd : Centar za ekonomska istraživanja Instituta društvenih nauka, 2011 (Zemun : Kuća štampe plus). - 412 str. : graf. prikazi, tabele ; 25 cm

Tiraž 500. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Abstracts.

ISBN 978-86-7093-137-4 (broš.)

1. Вукотић, Веселин [члан уредничког одбора]
Европска унија - Придруживање - Србија -
Зборници
Европске интеграције - Балканске државе -
Зборници
COBISS.SR-ID 183702284

© 2011. Institut društvenih nauka - Centar za ekonomska istraživanja

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može biti reprodukovan, presnimavan ili prenošen bilo kojim sredstvom, elektronskim, mehaničkim, za kopiranje, za snimanje ili na bilo koji drugi način, bez prethodne saglasnosti izdavača.

ULOGA EVROPSKE UNIJE U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI SRBIJE¹

APSTRAKT

Ovaj rad prikazuje rezultate analize nekih karakteristika spoljnotrgovinske razmene Srbije i Evropske unije u vremenskom periodu 2005-2009. godine. Dobijeni nalazi pokazuju da je EU, uprkos izvesnim oscilacijama, nesumnjivo najvažniji spoljnotrgovinski partner Srbije, koji bi u narednim godinama mogao dobiti još više na značaju, budući da se očekuje promena modela ekonomskog rasta prebacivanjem težišta sa potrošnje na izvoz. Od svih zemalja članica EU Srbija, gotovo tradicionalno, najviše trguje sa Nemačkom i Italijom, koje obuhvataju oko 40% njene robne razmene sa EU. Ujedno, Srbija najviše izvozi Gvožđe i čelik, Električnu i elektronsku opremu, Bakar i bakarne proizvode, Aluminijum i proizvode od aluminijuma, dok se na uvoznoj strani izdvajaju mašine, mehanički uređaji i njihovi delovi, vozila, delovi za vozila, mineralna goriva i ulja, električna i elektronska oprema, itd. Svi nabrojani proizvodi sačinjavaju oko 35% izvoza u EU i oko 38% uvoza iz nje. Takođe, postoje ozbiljne indicije da je u periodu 2005-2009. godine struktura izvoza Srbije konvergirala ka strukturi izvoza EU, kao i da je stepen strukturne prilagodjenosti izvoza u EU njenoj uvoznoj tražnji značajno povećan. Ovakve pozitivne promene, koje su prevashodno rezultat restrukturiranja srpskog izvoza, mogu pogodovati povećanju izvoza u EU, što je veoma važno ukoliko imamo u vidu nameru da izvoz postane motor privrednog rasta.

Ključne reči: Evropska unija, robni izvoz, robni uvoz, strukturna podudarnost.

ABSTRACT

This paper shows the results obtained in the analysis of certain characteristics of foreign trade between Serbia and the European Union in the period between 2005-2009. The obtained findings indicate that the EU, despite certain oscillations, is doubtlessly the most important foreign trade partner of Serbia, which could become even more important in the years to come, bearing in mind that change in economic growth model is expected by shifting the focus from consumption to export. Of all European Union member states, Serbia most commonly trade with Germany and Italy, which cover approximately 40% of Serbia's foreign trade with the EU. At the same time, Serbia most commonly exports iron and steel, electric and electronic equipment, copper and copper-based products, alumina and alumina-based products, while import mainly involves machines, mechanical devices and parts thereof, vehicles, spare parts for vehicles, mineral fuels and oils, electric and electronic equipment, etc. All the listed products make about 35% of export to the EU, and about 38% of import from the EU. In addition, there are serious indications that Serbian export structure converged towards the EU export structure during the period of 2005-2009, and the degree of structural adaptability of export into the EU to its import demand significantly increased. Such positive changes, resulting primarily from Serbian export restructuring, may be favourable for the increase of export into the EU, which is very important if we bear in mind the intention to make the export an economic growth drive.

Key words: European Union, commodity exports, commodity imports, structural compatibility.

¹ U radu su prikazani rezultati istraživanja koje je sprovedeno u sklopu projekta III47010: *Društvene transformacije u procesu evropskih integracija - multidisciplinarni pristup* finansiranog od strane Ministarstva prosvete i nauke, Republika Srbija, 2011-2014.

UVOD

Efekte svetske ekonomske krize počeli su osetiti još tokom Q3 2008. godine. Ipak, silovit udar recesije bio je sasvim očigledan tek u poslednjem kvartalu iste godine. Rezultati ekonomske krize, suptilno izmešani sa endemskim slabostima srpske privrede, danas su dobro poznati. U vreme nastajanja ovog rada uveliko se već operiše pojmovima kao što su: oporavak, ekonomski rast, restrukturiranje, zaduživanje, rast izvoza, itd. Jasno nam je i da je izlazak srpske privrede iz ekonomske krize dosta sporiji nego što se očekivalo, na šta su upozorili i predstavnici MMF-a, ali nije sasvim jasno šta je to što bi tvorci ekonomske politike mogli da učine kako bi se što pre dostigao nivo privredne aktivnosti koji smo imali pre krize.

Poznato nam je i to da je se ekonomski rast u čitavom tranzicionom periodu u velikoj meri zasnivao na izdašnom prilivu kapitala iz inostranstva, omogućavajući rast domaće tražnje i potrošnje solidno iznad stvaralackih kapaciteta privrede. Dotok inostrane akumulacije uglavnom je imao formu privatizacionih prihoda i dugoročnih kredita privatnog i javnog sektora. Oslanjanje na ovakve stimulanse privrednog rasta u predstojećim godinama, nažalost ili na sreću, neće biti moguće iz najmanje dva razloga: (a) prvi razlog je to što je proces privatizacije u velikoj meri priveden kraju, izuzimajući još nekolicinu većih javnih sistema koje treba privatizovati, tako da nije ostalo mnogo toga da se proda, (b) drugi razlog je to što je privreda Srbije solidno povećala stepen svoje spoljne zaduženosti, ozbiljno se približavajući gornjoj granici tolerancije od 80% BDP, na šta je tokom prethodne dve godine prevashodno uticalo zaduživanje javnog sektora. Pridodamo li ovim razlozima i neke dugoročne procene da će u naredne dve decenije kapital biti veoma oskudan i skup resurs, nema nikakve sumnje da se privreda Srbije, poželi li da finansira isti ili veći iznos investicija, mora orijentisati na smanjenje potrošnje i povećanje štednje. Ipak, posegne li Srbija za ovakvim scenariom, ostaje nejasno na koji način će biti ostvaren visok i srednjoročno održiv privredni rast, ako je poznato da domaća tražnja čini ogromnu većinu agregatne tražnje. Ono što se za sada najavljuje od domaćih političara, ekonomista i privrednika jeste nužnost promene modela privrednog rasta, koja bi trebalo akcenat da prebaci sa domaće tražnje i potrošnje na rast izvoza.

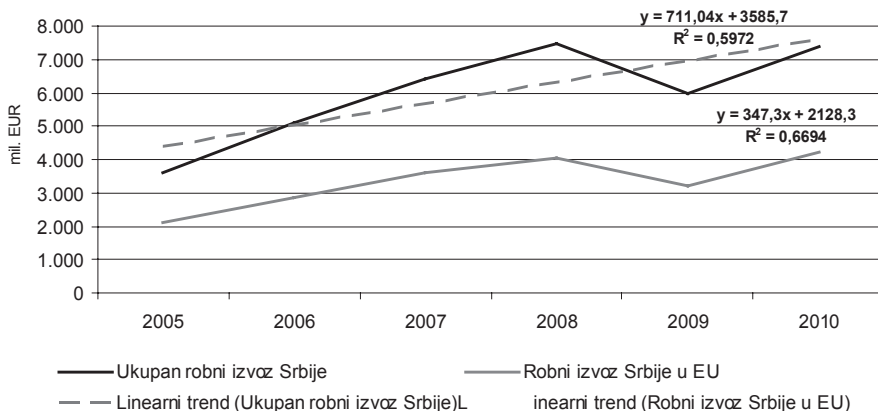
Oporavak srpskog izvoza započet je u poslednjem kvartalu 2009. godine, najpre usporavanjem međugodišnjeg pada, da bi već u Q1 2010. bio otpočet rastući trend. Ohrabrujuća je i činjenica da je desezonirani izvoz u Q2 2010. dostigao predkrizni nivo. Ukoliko imamo u vidu da izvoz treba da bude predvodnik budućeg privrednog rasta, ove činjenice ulivaju kakvu takvu nadu da se ovaj plan neće raspršiti kao mehur od sapunice. U ovom kontekstu tržište Evropske unije (EU), kao najvažnija srpska izvozna destinacija, može imati veoma veliki značaj, tim pre što je strateško političko opredeljenje Srbije punopravno članstvo u EU. Upravo iz ovog razloga smatrali smo da bi bilo korisno da se posebno razmotri karakter trgovine Srbije i EU.

Ovaj rad je sačinjen iz tri dela. U prvom delu smo prikazali dinamičke karakteristike robne razmene Srbije i EU. Drugi deo je posvećen analizi njene strukture, sa posebnim osvrtom na najvažnije spoljnotrgovinske partnere i najznačajnije robne grupe. U ovom delu rada, takođe, akcenat smo stavili na ispitivanje strukturne podudarnosti srpskog izvoza sa izvozom i uvozom EU. Konačno, najvažnija zaključna razmatranja izneli smo u trećem delu.

DINAMIČKE KARAKTERISTIKE SPOLJNOTRGOVINSKE RAZMENE

Nakon snažog udara ekonomske krize srpski robni izvoz u Q4 2009. godine započinje očigledan oporavak, tako da se tokom 2010. nastavlja trend njegovog rasta, koji je bio karakterističan sve do poslednjeg kvartala 2008. godine. Dinamika izvoza u EU nije bitno drugačija. Naime, tokom godina ekonomskog rasta i posledičnog povećanja ukupnog izvoza (Grafikon 1), izvoz u EU je takođe beležio uzlet, istini za volju, nešto sporiji u odnosu na rast ukupnog izvoza.

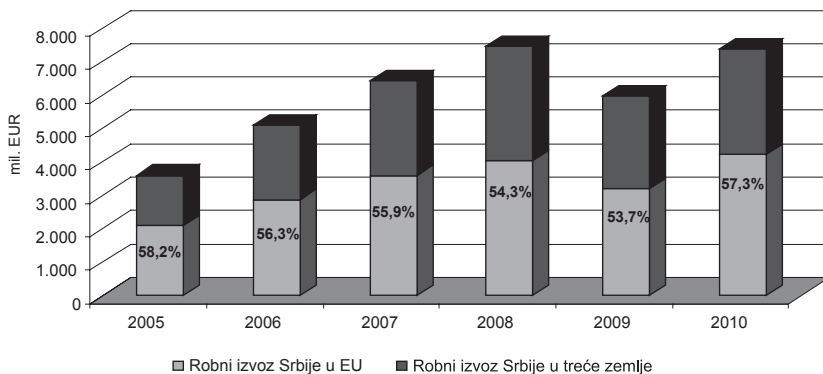
GRAFIKON 1. SRBIJA: UKUPAN IZVOZ I IZVOZ U EU, 2005-2010

Izvor: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx, <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=26>.

Nešto sporiji rast izvoza u EU, izuzimajući 2010. godinu kao godinu postepenog ekonomskog oporavka, implicirao je neznatno smanjenje njegovog udela u ukupnom robnom izvozu (Grafikon 2), što ni na koji način nije relativiziralo činjenicu da je EU najznačajniji spoljnotrgovinski partner Srbije, te da je stoga dalji proces EU integracija nešto što zaista predstavlja prirodni sled budućih dešavanja. Uprkos manjim oscilacijama, tržište EU kontinuirano apsorbuje više od polovine ukupnog robnog izvoza Srbije (od 58,2% u 2005. do 57,3% u 2010, Grafikon 2).

GRAFIKON 2. SRBIJA: UDEO IZVOZA U EU U UKUPNOM ROBNOG IZVOZU, 2005-2010

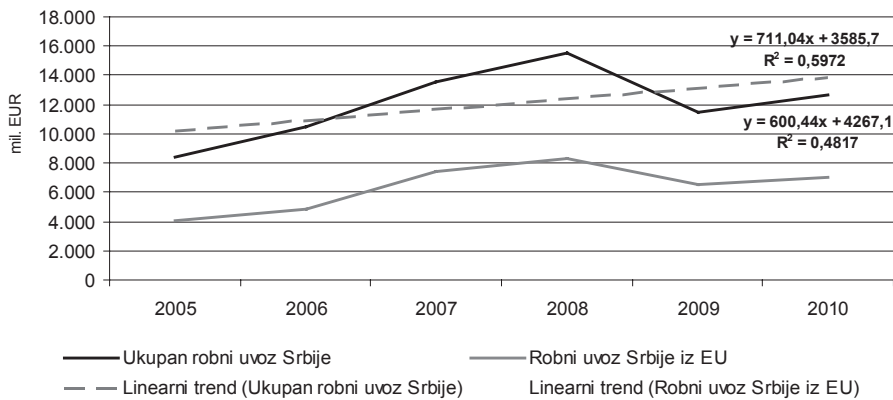
Izvor: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx, <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=26>.

Nešto veći rast izvoza u EU u poređenju sa ukupnim izvozom može se uočiti u 2010. godini kada je očigledan postepeni oporavak od ekonomske krize i vraćanje na uzlazni trend, što nagoveštava dostizanje predkriznog nivoa privredne aktivnosti već u 2011. godini. Oporavak privrede koji je predvođen rastom izvoza, jedinog makroekonomskog agregata koji je tokom 2010. dostigao predkrizni nivo, nesumnjivo se u velikoj meri duguje i izvozu u EU, tim pre što je on rastao nešto brže od ukupnog izvoza (Grafikon 2). Očekuje se da će u predstojećem periodu izvoz biti motor privrednog rasta, a u čitavom tom procesu tržište EU imaće ključni značaj. Ipak, imajući u vidu da će, shodno nekim analizama, u naredne dve decenije kapital biti veoma oskudan i skup resurs, ostaje veliko pitanje da li će privreda Srbije biti u mogućnosti da dosegne

visoke i srednjoročno održive stope ekonomskog rasta. Izvozna tražnja, koja relativno malo učestvuje u ukupnoj agregatnoj tražnji, verovatno neće biti u stanju da amortizuje skromniji i skuplji priliv inostranog kapitala. Samim tim nejasno je na koji način će se finansirati domaća tražnja koja bi bila primerena dinamičnom privrednom rastu. Oskudnost kapitala sa posledičnim rastom kamatnih stopa imaće negativan efekat na svetski ekonomski rast u proseku za oko jedan procentni poen, pri čemu će uticaj na zemlje sa visokim i hroničnim deficitom tekućeg računa biti još veći, jer će morati skuplje da plaćaju priliv inostranog kapitala za njegovo finansiranje. Grupi ovih zemalja, kao što je opšte poznato, nažalost pripada i Srbija, te će ona, kao i sve druge, daleko više morati da se orijentiše na domaću štednju i izvoz, što Evropskoj uniji kao najvažnijem srpskom izvoznom tržištu daje poseban značaj.

Iz EU potiču i najznačajniji dobavljači srpske privrede. Udeo EU u ukupnom uvozu imao je trend rasta u predkriznom periodu, nakon čega je došlo do neznatnog pada u 2010. godini (Grafikon 4).

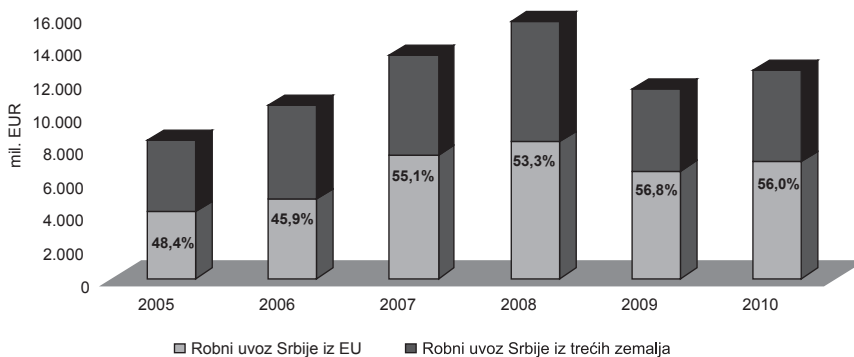
GRAFIKON 3. SRBIJA: UKUPAN UVOZ I UVOZ IZ EU, 2005-2010

Izvor: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx, <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=26>.

U predkriznom periodu udeo EU u ukupnom uvozu povećan je sa 48,4% u 2005. na 53,3% u 2008. U 2009. godini, kada je ekonomska kriza silovito pogodila srpsku privredu, došlo je do velike kontrakcije ukupnog uvoza (26%), pri čemu je uvoz iz EU opao nešto malo manje (21,2%), što je rezultiralo blagim povećanjem njegovog udela u ukupnom uvozu.

GRAFIKON 4. SRBIJA: UDEO UVOZA IZ EU U UKUPNOM ROBNOU UVOZU, 2005-2010

Izvor: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx, <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=26>.

U 2010. godini, u sklopu postepenog izlaska iz ekonomske krize, dolazi do umerenog oporavka robnog uvoza (9,7%). Uvoz iz EU rastao je još sporije (8,2%), što je rezultiralo neznatnim smanjenjem njegovog udela (Grafikon 4). Budući da EU zahvata više od polovine oba spoljnotrgovinska agregata, nema nikakve dileme da je ona najvažniji spoljnotrgovinski partner Srbije, koji će u predstojećem periodu, naročito imajući u vidu izvoznostanu stranu, igrati ključnu ulogu u procesu ekonomskog oporavka i razvoja srpske privrede.

STRUKTURNE KARAKTERISTIKE SPOLJNOTRGOVINSKE RAZMENE

NAJZNAČAJNIJI PARTNERI SRBIJE U EU

Srbija ima gotovo tradicionalno iste partnere u EU. Tu se, kada je reč o izvozu, prevashodno izdvajaju Italija i Nemačka, koje u svim posmatranim godinama zauzimaju prva dva mesta na listi najvećih izvoznih tržišta, a u čitavom prikazanom periodu (2005-2009) apsorbuju 40,2% srpskog izvoza u EU (Tabela 1). Ostale zemlje koje ulaze u grupu od osam najvećih izvoznih odredišta smenjuju se na preostalih šest mesta, pri čemu sastav grupe ostaje neizmenjen. U periodu od 2005. do 2009. izvoz Srbije u osam navedenih zemalja sačinjavao je 76,4% ukupnog izvoza u EU.

TABELA 1. SRBIJA: IZVOZ U ZEMLJE ČLANICE EU, 2005-2009

Zemlje uvoznice	2005	2006	2007	2008	2009	2005-2009	%
mil. EUR							
EU 27	2.093	2.878	3.600	4.046	3.211	15.828	100,0%
Italija	524	737	798	767	589	3.416	21,6%
Nemačka	349	507	684	776	624	2.940	18,6%
Slovenija	152	202	298	341	247	1.239	7,8%
Rumunija	104	141	193	270	346	1.055	6,7%
Austrija	95	147	220	311	208	982	6,2%
Francuska	130	187	212	235	179	943	6,0%
Mađarska	105	150	181	221	183	841	5,3%
Bugarska	75	123	159	171	142	670	4,2%

Izvor: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx.

TABELA 2. SRBIJA: UVOZ IZ ZEMALJA ČLANICA EU, 2005-2009

Zemlje izvoznice	2005	2006	2007	2008	2009	2005-2009	%
mil. EUR							
EU 27	4.066	4.808	7.453	8.284	6.532	31.143	100,0%
Nemačka	876	996	1.601	1.836	1.408	6.717	21,6%
Italija	730	875	1.311	1.483	1.111	5.511	17,7%
Mađarska	215	244	526	554	463	2.002	6,4%
Francuska	233	273	423	504	374	1.807	5,8%
Slovenija	229	245	511	426	377	1.788	5,7%
Bugarska	163	335	428	507	285	1.719	5,5%
Rumunija	220	347	312	429	377	1.685	5,4%
Austrija	204	181	444	389	381	1.598	5,1%

Izvor: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx.

Na uvoznjoj strani situacija je veoma slična (Tabela 2). Naime, grupu zemalja najvažnijih srpskih partnera čine iste zemlje kao u slučaju izvoza. Ponovo se kao ključni partneri izdvajaju Nemačka i Italija, od ko-

jih Srbija uvozi 39,3% ukupnog uvoza iz EU. Sve preostale izdvojene zemlje obuhvatile su oko 34% uvoza, što zbirno sa Nemačkom i Italijom daje iznos od oko 73,3%.

ROBNA STRUKTURA RAZMENE SA EU

Srbija u EU najviše izvozi Gvožđe i čelik, Električnu i elektronsku opremu, Bakar i bakarne proizvode, Aluminijum i proizvode od aluminijuma, itd (Tabela 3). Ove četiri grupe proizvoda činile su 34,8% robnog izvoza u EU, dok je udeo primarnih metala, zbirno gledano, iznosio 28,3%. Svih jedanaest izdvojenih robnih kategorija zahvataju 65,9% izvoza u EU.

TABELA 3. SRBIJA: IZVOZ U EU PO PROIZVODNIM GRUPAMA, 2005-2009

Robne grupe	2005	2006	2007	2008	2009	2005-2009	%
	mil. EUR						
Svi proizvodi	2.093	2.878	3.600	4.046	3.211	15.828	100,0%
Gvožđe i čelik	353	542	611	758	351	2.614	16,5%
Električna, elektronska oprema	47	124	196	325	324	1.016	6,4%
Bakar i bakarni proizvodi	140	270	239	212	152	1.015	6,4%
Aluminijum i proizvodi od aluminijuma	96	172	249	209	130	856	5,4%
Kaučuk i proizvodi od kaučuka i gume	156	175	188	188	147	854	5,4%
Voće za jelo, uključujući jezgrasto voće; kore agruma ili dinja i lubenica	114	130	186	187	186	803	5,1%
Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine i mehanički uređaji i njihovi delovi	78	113	162	206	189	748	4,7%
Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa	115	143	159	181	112	710	4,5%
Odeća i pribor za odeću, pleteni ili kukičani	84	112	156	175	170	697	4,4%
Šećer i proizvodi od šećera	132	124	113	110	97	575	3,6%
Obuća, kamašne i slični proizvodi; delovi tih proizvoda	88	112	122	127	100	549	3,5%

Izvor: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx.

Struktura ukupnog robnog izvoza, posmatrano na osnovu jedanaest najznačajnijih izvoznih grupa proizvoda, veoma je slična prikazanoj strukturi izvoza u EU. Naime, od ukupno jedanaest odabranih robnih grupa, koje čine 54,7% ukupnog robnog izvoza, svega dve robne grupe razlikuju se u odnosu na strukturu prikazanu u Tabeli 3. Drugim rečima, Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije kao i Proizvodi od gvožđa i čelika, koji su zastupljeni u strukturi ukupnog izvoza, zamenjeni su Šećerom, proizvodima od šećera i obućom, koji se nalaze među jedanaest najvažnijih proizvodnih grupa kada je reč o izvozu u EU.

Na strani uvoza dominiraju mašine, mehanički uređaji, njihovi delovi, vozila, delovi za vozila, mineralna goriva i ulja, električna i elektronska oprema, itd, koji čine 38,4% uvoza iz EU. (Tabela 4). Svih jedanaest izdvojenih proizvodnih kategorija obuhvataju 65,1% uvoza iz EU.

Struktura jedanaest robnih grupa koje imaju najveći udeo u ukupnom robnom uvozu istovetna je sa strukturom prikazanom u Tabeli 4. Sve ove proizvodne kategorije sačinjavaju 65,6% ukupnog robnog uvoza.

TABELA 4. SRBIJA: UVOZ IZ EU PO PROIZVODNIM GRUPAMA, 2005-2009

Robne grupe	2005	2006	2007	2008	2009	2005-2009	%
	mil. EUR						
Svi proizvodi	4.066	4.808	7.453	8.284	6.532	31.143	100,0%
Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine i mehanički uređaji i njihovi delovi	632	657	1.120	1.243	659	4.310	13,8%
Vozila, osim železničkih ili tramvajskih šinskih vozila i njihovi delovi i pribor	415	603	951	1.076	443	3.488	11,2%
Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenozne materije; mineralni voskovi	170	397	524	791	248	2.130	6,8%
Električna, elektronska oprema	251	247	603	540	398	2.039	6,5%
Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa	276	322	452	495	339	1.884	6,0%
Proizvodi nigde ne pomenuti	18	9	2	3	1.620	1.651	5,3%
Hartija i karton; proizvodi od hartijine pulpe, hartije ili kartona	207	233	305	324	231	1.300	4,2%
Farmaceutski proizvodi	115	136	261	315	187	1.014	3,3%
Gvožđe i čelik	131	133	239	268	174	944	3,0%
Proizvodi od gvožđa i čelika	118	112	215	239	149	833	2,7%
Aluminijum i proizvodi od aluminijuma	84	129	175	172	107	667	2,1%

Izvor: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx.

ANALIZA STRUKTURNE PODUDARNOSTI ROBNE RAZMENE SRBIJE I EU

POKAZATELJI STRUKTURNE PODUDARNOSTI

U cilju razmatranja strukturne prilagođenosti izvoza Srbije, kako strukturi izvoza EU, tako i strukturi njenog uvoza, neophodno je objasniti klasičnu deskriptivnu statističku aparaturu koja se učestalo primenjuje u empirijskim istraživanjima međunarodne trgovine. Naime, tokom analize koristili smo tri standardna indikatora i to: (a) *koeficijent podudarnosti* (C_c)², (b) *koeficijent specijalizacije* (C_s)³ i (c) *Finger-Kreinin indeks* (FK)⁴, koji se računaju respektivnom primenom navedenih formula:

$$C_c = \frac{\sum_{i=1}^n X_{ij} X_{ik}}{\sqrt{\sum_{i=1}^n X_{ij}^2 \cdot \sum_{i=1}^n X_{ik}^2}}, \quad C_s = 1 - \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n |X_{ij} - X_{ik}|, \quad K = \sum_{i=1}^n \min(X_{ij}, X_{ik})$$

pri čemu oznake imaju sledeće značenje:

X_{ij} - udeo izvoza (uvoza) proizvoda i u ukupnom izvozu (uvozu) zemlje j ,

X_{ik} - udeo izvoza (uvoza) proizvoda i u ukupnom izvozu (uvozu) zemlje k .

Teorijski, vrednosti prikazanih pokazatelja kreću se u intervalu [0, 1], pri čemu vrednosti bliže jedinici označavaju veću sličnost posmatranih struktura i obratno. Dakle, nulta vrednost ovih indeksa značila bi

2 Allen (1966), s. 381.

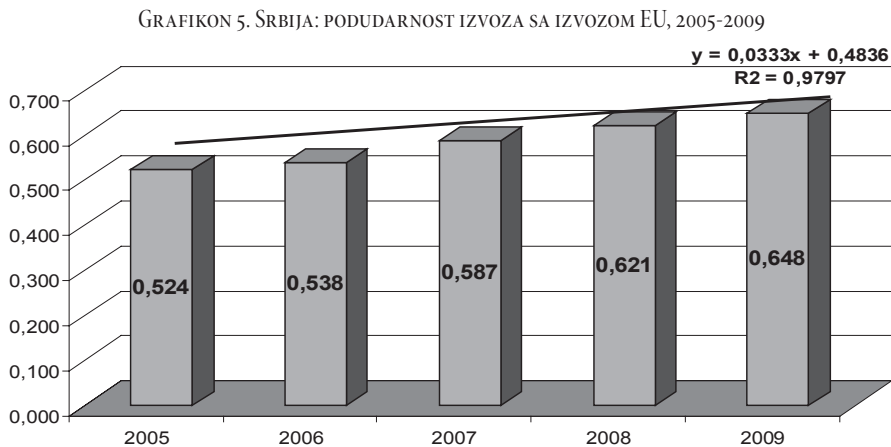
3 Santiso (2005), s. 11-12.

4 Finger i Kreinin (1979).

potpunu različitost analiziranih struktura, dok bi jedinična vrednost ukazivala na njihovu savršenu podudarnost. Drugim rečima, što su učešća X_{ij} i X_{ik} različitija, vrednosti indikatora bliže su nuli, odnosno što su ona sličnija njihove vrednosti su bliže jedinici. Analizirajući strukturnu sličnost srpskog izvoza sa izvozom i uvozom EU koristili smo prosek sva tri pokazatelja.

ANALIZA STRUKTURNE PODUDARNOSTI

Ispitivanje koje smo sproveli grana se u dva pravca i to: (a) kvantifikovanje podudarnosti izvoza Srbije sa izvozom EU i (b) istraživanje podudarnosti izvoza Srbije u EU sa uvozom EU. Rezultati koje smo dobili ukazuju na postojanje ozbiljnih indicija o poboljšanju strukture srpskog robnog izvoza. Naime, u periodu od 2005. do 2009. došlo je do njenog približavanja strukturi robnog izvoza EU (Grafikon 5). Konvergencija ka strukturi izvoza EU prisutna je čak i u 2009. godini, kada je srpska privreda snažno uzdrmana efektima svetske ekonomske krize.

Izvor: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx.

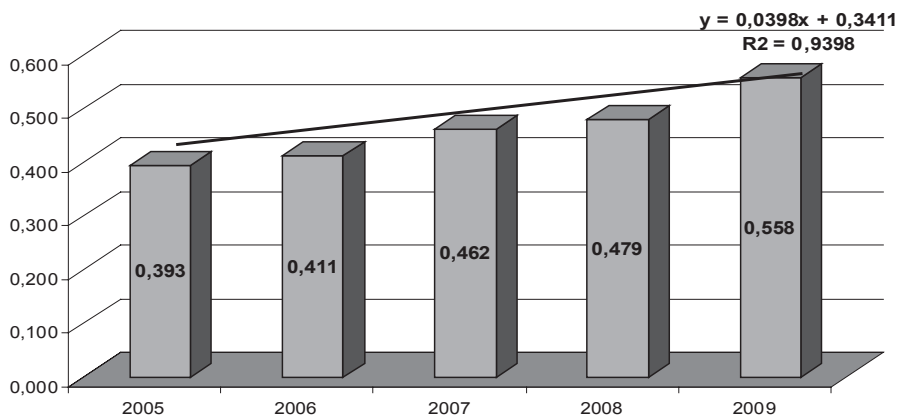
Napomena: Izračunavanje koeficijenta sprovedeno je na dvocifrenom nivou HS (*Harmonized Commodity Description and Coding System*) nomenklature, rev. 1, 2 i 3. U grafikonu su prikazane prosečne vrednosti pokazatelja strukturne podudarnosti za odgovarajuće godine.

Ono što nas je tokom analize posebno zaintrigiralo jeste dinamika strukturne podudarnosti srpskog izvoza u EU sa uvozom EU. Veći stepen ove sličnosti može stvoriti pretpostavke za ubrzanje rasta srpskog izvoza. Svakako, to ne može biti garantovano konvergencijom ovih dveju struktura, jer rast izvoza nesumnjivo zavisi od mnogo drugih determinanti (cenovne i kvalitativne konkurentnosti srpskih proizvoda, restrukturiranja srpske ekonomije i rasta njene produktivnosti, makrokonkurentnosti, intenziteta konkurencije na tržištu EU, agregatne tražnje u EU, spoljnotrgovinske politike, itd).

Polazeći od rezultata naše analize (Grafikon 6), verujemo da je tokom poslednjih godina struktura srpskog izvoza u EU postala sličnija strukturi njenih uvoznih potreba. Ovo nedvosmisleno jeste optimističan nagoveštaj restrukturiranja srpskog izvoza⁵, što je itekako važno imajući u vidu očekivanje da upravo izvoz u predstojećim godinama preuzme ulogu lokomotive ekonomskog rasta.

5 Dalje istraživanje pokazuje da je ova konvergencija u najvećoj meri posledica strukturnih promena srpskog izvoza, a ne jedva приметnih strukturnih promena izvoza i uvoza EU.

GRAFIKON 6. SRBIJA: PODUDARNOST IZVOZA U EU SA UVOZOM EU, 2005-2009

Izvor: http://www.trademap.org/tradestat/Product_SelCountry_TS.aspx.

Napomena: Izračunavanje koeficijenta sprovedeno je na dvocifrenom nivou HS (*Harmonized Commodity Description and Coding System*) nomenklature, rev. 1, 2 i 3. U grafikonu su prikazane prosečne vrednosti pokazatelja strukturne podudarnosti za odgovarajuće godine.

ZAKLJUČAK

Rezultati do kojih smo došli pokazali su da je EU, uprkos izvesnim oscilacijama, nesumnjivo najvažniji spoljnotrgovinski partner Srbije koji bi mogao ubuduće imati još veći značaj, s obzirom da se očekuje promena modela ekonomskog rasta prebacivanjem težišta sa potrošnje na izvoz. Od svih zemalja članica EU, Nemačka i Italija najviše trguju sa Srbijom obuhvatajući oko 40% robne razmene na relaciji Srbija – EU. Što se tiče robne strukture trgovine, Srbija u EU najviše izvozi Gvožđe i čelik, Električnu i elektronsku opremu, Bakar i bakarne proizvode, Aluminijum i proizvode od aluminijuma, dok se na uvoznjoj strani izdvajaju mašine, mehanički uređaji i njihovi delovi, vozila, delovi za vozila, mineralna goriva i ulja, električna i elektronska oprema, itd. Nabrojani proizvodi čine oko 35% izvoza u EU i oko 38% uvoza iz nje. Osim pomenutih rezultata, posebno je bitno istaći postojanje ozbiljnih indicija da je u periodu 2005-2009. godine struktura ukupnog izvoza Srbije konvergirala ka strukturi izvoza EU, kao i da je stepen strukturne prilagođenosti srpskog izvoza u EU uvoznjoj tražnji EU značajno povećan. Ova konvergencija je prevashodno rezultat restrukturiranja srpskog izvoza, jer su strukturne promene na strani izvoza i uvoza EU zanemarljive. To može biti veoma važno, imajući u vidu da se očekuje da izvoz postane motor privrednog rasta.

LITERATURA

1. Allen, Roy George Douglas. 1966. *Mathematical Economics*. London: Macmillan and Co. LTD.
2. Santiso, Javier. 2005. "Angel or devil?, Chinese impact on Latin America." Annual Bank Conference on Development Economics (ABCDE) <http://siteresources.worldbank.org/INTAMSTERDAM/Resources/1>.
3. Finger J.M., and Mordechai E. Kreinin. 1979. "A Measure of Export Similarity and its Possible Uses." *The Economic Journal*, Vol.89: 905-912.
4. Kvartalni monitor ekonomskih trendova i politika u Srbiji, Fond za razvoj ekonomske nauke, br. 8-23.